

mellan dem. Danmark var inte bara utkantsområde utan också centrumland genom att landet tillsammans med Sverige var initiativtagare till och drivande i föreningsarbetet. Finland däremot var hela tiden utkantsområde och beroende av Sverige, ibland beskrivet som tillhörande det nordiska och ibland som något främmande.

Föreningarna Nordens verksamhet kretsade framförallt kring kulturellt samarbete och utbyte. Detta innebar dock inte att politiken lämnades utanför. Utflykter i samband med träffar där det egna landets historia presenterades var ett sätt att också driva nationell politik. Vid t.ex. återkommande resor till Sönderjylland involverades deltagare från andra nordiska länder i Danmarks gränstvister med Tyskland. Också detta är ett exempel på hur synen på det nationella och det nordiska kunde stärka varandra.

Att leva i den bästa av världar är välskriven och intressant att läsa. Janfelt behandlar mellankrigstiden då föreningarna Norden grundades, men många av de frågor och problem som tas upp känns aktuella och angelägna. Det gäller dagens nordiska samarbete och vad som händer om länderna går väldigt skilda vägar politiskt sett liksom den diskussion som pågår om europeisk identitet och Europasamarbete. De politiska konflikterna inom Norden under mellankrigstiden är också en viktig påminnelse, även om föreningarna tycks ha uppmärksammat dem i förvånansvärt liten utsträckning.

Det är föreningarna Norden som är bokens utgångspunkt och det är föreningarnas föreställningar och aktiviteter som presenteras. Som läsare saknar man ibland lite vidare utblickar i den tidens samhällsdiskussion. Det hade också varit spännande med några fler reflektioner kring eller exempel på andra grupper som arbetade med att utveckla nordiska kontakter, även om detta ännu är ett ganska utforskat område. Janfelt betonar att det fanns samarbete inom olika områden och på olika nivåer och nämner särskilt folkhögskolorna. Det fanns dock också andra som var engagerade i nordiskt samarbete. Sedan slutet av 1800-talet, dvs. långt innan föreningarna Norden bildades, ordnades t.ex. nordiska skolmöten och år 1919 hölls ett nordiskt möte som gällde barnavård. Tidiga nordiska möten förekom också för att diskutera barnträdgårdsverksamhet. Fackföreningsrörelsen som ju av tradition haft en tydlig internationell prägel skulle också kunna vara intressant i detta sammanhang. Fanns det inom denna rörelse något mer specifikt nordiskt samarbete?

Janfelt låter gärna de olika aktörerna själva komma

till tals genom kortare och längre citat ur årsböcker, protokoll och andra källor. Citaten ger tidsfärg och det är en speciell känsla att läsa danska, norska och svenska på samma sida eller alldeles i anslutning till varandra! Tillsammans blir emellertid citaten lite för många, vilket också bidrar till att texten ibland känns både väl detaljerad och lite tunn.

Men det ska också sägas, att upplevelsen av att nästan obehindrat kunna läsa andra språk utan att ha studerat dem särskilt bidrar till en känsla av att leva i ett område som går utanför det egna landet.

Ingrid Söderlind, Stockholm

Bert Isacsson: *Mitt liv med finskan*. Gidlunds förlag, Hedemora 2006. 138 s. ISBN 91-7844-715-1.

Bert Isacsson, själv tvåspråkig från Tornedalen, berättar i boken om sitt liv med det finska språket, från Tornedalen till Stockholm. När han 1950 tillsammans med några kamrater ville studera finska i gymnasiet avvisades detta av rektorn. Först 1955 fick han möjlighet att studera finska och då vid universitetet i Helsingfors. I sin bok tar han upp minoritetsspråkets problematik i majoritetssamhället och dess betydelse i en bygds utveckling. Under sina studier i Helsingfors fick han också insikt om hur man i Finland tryggt sitt minoritetsspråk, dvs. svenskan. Isacsson gör en mycket intressant historisk återblick i den svenska politiken som påverkade finska språkets ställning i norra Sverige åren 1870–1950. Det ringa intresset för finskan kan ha bottnat i händelserna 1808–1809, då Sverige förlorade Finland till Ryssland. När man senare på 1800-talet började med en förryskningsprocess i Finland, ville man från svenskt håll poängtera rikets enhet med en homogen svensktalande befolkning. Senare, under första hälften av 1900-talet, bidrog dessutom olika händelser i Finland till en antifinsk hållning i Sverige. Dels hade nationalismen vuxit sig allt starkare i det då självständiga Finland och man bildade där en kommitté som hade krav på att svenska Tornedalen skulle tillfalla Finland. Dels hade vissa äkt-finska kretsar på 1930-talet börjat tala om ett Storfinland som även skulle omfatta de finskspråkiga områdena i norra Sverige.

Men det fanns också krafter i Sverige som poängterade vikten av undervisning på finska i Sverige för dem som hade det som modersmål. På centralt håll hade en viss uppmjukning i attityderna märkts redan på 30-talet,

men mött ett starkt motstånd. Under en period kunde man studera finska i fortsättningssskolorna i Tornedalen, men när dessa lades ner blev följden att man inte kunde få någon som helst undervisning i finska språket i skolorna där, inte ens på gymnasienivå. De som förespråkade att finskan skulle införlivas i den svenska undervisningen, åtminstone som ett tillval, förlöjligades och misstänkliggjordes. Ännu på 1950-talet särskilde man i Haparanda de barn som kunde tala finska med ett stort "F" efter namnet i skolkatalogen. Detta gällde även de barn som hade svenska till modersmål, men som dessutom kunde tala finska. Idag skulle man väl beteckna detta som stigmatisering. Först 1955 kunde man studera finska i de två högsta ringarna vid allmänt läroverk. Många blev intresserade, men eftersom man inte fått grunderna tidigare blev det svårt att följa undervisningen som gavs på riksfinska, som skiljer sig markant från den finska som talades i Tornedalen (Meänkieli). Under krigsåren 1939–1944 gjordes från svenskt håll stora insatser för att hjälpa grannlandet. Många äktenskap mellan språkgrupperna ingicks efter kriget och med detta förändrades också inställningen till finskan. De två språkgrupperna fann varandra och språkstriden försvann. Detta bekräftades 1958 och 1959, då man ordnade gemensamma kulturkonferenser i Övertorneå. Isacsson slår fast att med ett historiskt perspektiv kan man säga att språkstriden mellan finskt och svenskt "sargat relationerna mellan två små länder i övermått och alltför länge" (s. 59).

Bokens andra del tar upp samarbetet på arbetsmarknads-, migrations- och utbildningsområdet mellan Finland och Sverige fram till 1980-talet.

När passviseringstvängnet mellan Sverige och Finland avskaffades 1949 ökade migrationen snabbt och därmed finskspråkigheten i Sverige. Denna ökning fortsatte in på 1970-talet. Bara under åren 1969 och 1970 flyttade cirka 80 000 finländare till Sverige. Isacsson beskriver de båda ländernas dilemma – Finlands förlust av arbetskraft och Sveriges ökade sociala åtaganden. De båda ländernas regeringar var medvetna om problemen och vidtog också en del åtgärder, som ekonomiskt samarbete, för att dämpa obalansen. I de riktlinjer som utarbetades för migrationssamarbetet mellan Sverige och Finland finns bl.a. även utbildningsfrågan. Man talar om att sverigefinnarna bör få "en god grund och goda förutsättningar för att utveckla aktiv tvåspråkighet, d.v.s. kunna behärska både finska och svenska" (s. 127). Man talar också om ett socialpolitiskt samarbete i behovet av t.ex. tvåspråkig samhällsservice. Isacsson avslutar:

"Migrationen har försvunnit som problemområde, men kvar står frågan om den sverigefinska befolkningens förhållanden i stort och vad som kan och bör göras i perspektivet av att finska språket numera har status även som det största av de officiellt erkända minoritetsspråken" (s. 118). En fråga som nu kanske snart kan räknas ha fått ett "hyfsat slut" (s.7).

Isacsson har bl.a. genom sina studier i finska vid Helsingfors universitet på 50-talet, senare 1965–1968 som Sveriges kulturattaché i Helsingfors och ordförande för den svenska Helsingforskommittén för mänskliga rättigheter i början av 1990-talet, kommit i nära kontakt med de språkfrågor som han mötte redan under sin uppväxt i Tornedalen. Han vet vad han talar om. Detta ger en djup och personlig dimension till boken.

Den som är intresserad av ett minoritetsspråks förhållande till ett majoritetsspråk, här exemplifierat i det finska språkets ställning och utveckling i Sverige förr och nu, kommer att få en intressant, stimulerande läsning med källhänvisningar för den som vill fortsätta att forska i ämnet.

Rauni Janser; Ystad

Östersjömat. Traditioner, recept och matkultur. Mats Hellström (red.). Carlsson Bokförlag, Stockholm 2005. 182 s., ill. ISBN 91-7203-697-4.

Idag talas det ofta om Medelhavsmat. Olivöljan, som tidigare betraktades som osund och vulgär, har gjort en klass- och hälsorea och avnjuts idag tillsammans med couscous, pasta och soltorkade tomater av den matintresserade medel- och överklassen i de nordeuropeiska länderna. I kokböcker och bantningspamfletter talas om den sunda Medelhavsmaten, och allt sedan Fernand Braudels tid har det hävdats att Medelhavet, inte minst med hjälp av mat, har skapat en speciell kulturell samhörighet mellan länderna runt Medelhavet.

Men varför skall vi i norr hylla Medelhavet, när vi har ett alldeles eget hav, Östersjön, som har knutit samman de många rikena och regionerna som samlas kring det? Efter Sovjetunionens fall har det på den politiska arenan blivit populärt att tala om Östersjösamarbete. Ett av argumenten för samarbetet är att Östersjön historiskt spelat en liknande roll som Medelhavet och att invånarna därför har mycket kultur och historia gemensamt. Inte minst den finske historikern Matti Klinge har drivit denna tes i sina böcker om Östersjövärlden.